

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 ได้บัญญัติถึงเหตุยกเว้นโทษเนื่องจากความวิกลจริต ผลของบทบัญญัติดังกล่าวทำให้ผู้กระทำความผิดเนื่องจากความวิกลจริตได้รับการปล่อยตัวกลับไปดำเนินชีวิตในสังคมตามปกติ แต่ด้วยความวิกลจริตของบุคคลนั้น การปล่อยตัวเขากลับไปสู่สังคมอาจทำให้ปราศจากความปลอดภัยที่อาจจะเกิดขึ้นในภายหน้าได้ ฉะนั้น แม้บุคคลวิกลจริต¹ นั้นจะไม่ต้องรับโทษทางอาญา แต่เขาอาจถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ ทั้งนี้เพื่อคำนึงถึงสภาพความเป็นอันตรายของเขาประกอบกับความปลอดภัยของสังคมในกาลข้างหน้า

สำหรับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่บัญญัติถึงวิธีการเพื่อความปลอดภัยในกรณีนี้โดยตรงคือ มาตรา 48 แห่งประมวลกฎหมายอาญา วิธีการตามมาตรานี้เป็นดุลพินิจอันอิสระของศาล ศาลสามารถที่จะมีคำสั่งบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยมีเงื่อนไขใดๆ หรือบังคับใช้มาตรการโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาก็ได้ ด้วยเหตุที่ลักษณะของความวิกลจริตอาจจะต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการรักษา ดังนั้น บุคคลที่ถูกบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามมาตรา 48 อาจจะต้องถูกบังคับใช้มาตรการนั้น ๆ โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาได้ อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงเงื่อนไขการนำมาตรการมาใช้ตามความในมาตรา 48 แล้ว จะเห็นว่าสามารถนำมาตรการมาใช้ได้เมื่อการปล่อยตัวบุคคลวิกลจริตจะเป็นการ "ไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน" เท่านั้น

¹ คำว่า "วิกลจริต" มีใช้เฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 248 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 และ 48 ไม่ได้ใช้คำนี้ ความหมายของคำว่า "วิกลจริต" ยังเป็นที่โต้แย้งกันอยู่ คำว่า บุคคลวิกลจริต ซึ่งผู้เขียนใช้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสงค์จะหมายถึง ผู้กระทำความผิดและได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษตาม มาตรา 65 เท่านั้น

เมื่อพฤติการณ์ดังกล่าวสิ้นสุดลง ไปก็ไม้อาจบังคับใช้มาตรการต่อไปได้อีก ฉะนั้นประเด็นสำคัญจึงอยู่ตรงข้อที่จะวินิจฉัยว่า พฤติการณ์ที่เป็นเงื่อนไขให้บังคับใช้มาตรการยังคงมีอยู่หรือไม่ แต่ทว่าการวินิจฉัยในข้อดังกล่าว ไม้อาจทำได้โดยง่ายและมีความแน่นอนเพียงพอ เพราะการวินิจฉัยถึง "ความเป็นอันตราย"² ของผู้กระทำความผิดนั้น ก่อนข้างจะเป็นการคาดหมายถึงพฤติกรรมในอนาคตของบุคคลประกอบกับการวินิจฉัยในข้อนี้แตกต่างจากการวินิจฉัยเหตุยกเว้นโทษเนื่องจากความวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 ที่มุ่งพิจารณาถึง "ความวิกลจริต" ในขณะที่มาตรา 48 จะมุ่งพิจารณาถึง "ความเป็นอันตราย" ซึ่งในเรื่องความเป็นอันตรายนี้จะต้องคำนึงถึงปัจจัยในด้านสังคมและด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย และในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องใช้ความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในการวินิจฉัยได้ แม้กระนั้นก็ตามยังถือว่า การวินิจฉัยในเรื่องนี้เป็นเรื่องของความเห็นในระดับหนึ่ง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า การพิจารณาถึงเงื่อนไขการนำมาตรการมาบังคับใช้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 เท่าที่ผ่านมา มิได้ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอในการวินิจฉัยเรื่องดังกล่าว โดยปล่อยให้เป็นการดุลพินิจของศาลในแต่ละคดี

การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดที่โทษไม่ร้ายแรงนัก เช่น ความผิดลหุโทษ หรือความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี กรณีเหล่านี้จะมีขอบเขตในการบังคับใช้มาตรการเพียงใดหรือไม่ แม้ว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษ มิได้มุ่งถึงความผิดที่กระทำลงไป แต่พิจารณาความมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสังคมในภายหน้าก็ตาม ถ้าหากว่าลักษณะของความวิกลจริตจำเป็นต้องใช้ระยะเวลานานในการควบคุมตัวในความผิดที่มีโทษไม่ร้ายแรงดังกล่าวนั้น ความชอบธรรมในการควบคุมตัวจะมีอยู่เพียงใด ควรจะบังคับใช้มาตรการได้หรือไม่โดยมีกำหนดระยะเวลา หรือบังคับใช้มาตรการโดยไม่มีกำหนดระยะเวลาเลย

ภายหลังเมื่อมีคำสั่งบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแล้ว ตามประมวลกฎหมายอาญา

² ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 ใช้คำว่า "ไม่ปลอดภัยแก่ประชาชน" ผู้เขียนมีความเห็นว่า ความหมายของคำนี้เทียบเคียงได้กับ "ความเป็นอันตรายแก่ประชาชน" ซึ่งในภาษาอังกฤษใช้คำว่า "dangerousness to others"

ไม่มีบทบัญญัติหรือหลักเกณฑ์รองรับการใช้สิทธิของบุคคลวิกลจริต หรือมาตรการเพื่อคุ้มครองป้องกันสิทธิของบุคคลวิกลจริต อีกทั้งขั้นตอนทางปฏิบัติในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็ไม่ได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน วิธีปฏิบัติจะดำเนินไปตามที่ผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่ายจะเห็นสมควรดำเนินการ เพื่อให้ตนได้รับซึ่งสิทธิของตน เช่น ญาติของบุคคลวิกลจริตยื่นคำร้องต่อศาลให้ปล่อยตัวบุคคลวิกลจริตโดยตรง หรือแพทย์รายงานสภาพทางจิตของบุคคลวิกลจริตเท่าที่ศาลจะสอบถามมา หรือ อัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐสมควรจะมีบทบาทเพื่อประโยชน์ของรัฐ หรือในฐานะตัวแทนบุคคลวิกลจริตหรือไม่ สิ่งเหล่านี้เป็นปัญหาในด้านปฏิบัติพอสมควรเนื่องจากแต่ละฝ่ายไม่ทราบขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่ แต่ละฝ่ายปฏิบัติไปตามที่เห็นสมควร ดังนั้นควรจะได้มีการทำความเข้าใจร่วมกันในแง่ปฏิบัติ เพื่อให้การบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยบรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 48 อย่างสมบูรณ์

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงปัญหาความไม่แน่นอนในการวินิจฉัยความเป็นอันตรายของผู้กระทำความผิด อีกทั้งการกำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิบุคคลวิกลจริตยิ่งขึ้น และประการสุดท้ายคือ ปัญหาเกี่ยวกับการหาหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักกฎหมายและแพทย์ในการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงลักษณะคดีที่ศาลใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 ในด้านต่าง ๆ เช่น ประเภทของคดี ลักษณะของความวิกลจริต และคำสั่งศาลในการกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัย
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาการวินิจฉัยความเป็นอันตรายของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 และมาตรการคุ้มครองสิทธิของบุคคลวิกลจริตในระหว่างบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่บุคคลนั้น
3. เพื่อศึกษาถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักกฎหมายกับแพทย์
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบวิธีการเพื่อความปลอดภัยสำหรับบุคคลวิกลจริตตามกฎหมาย

ไทยกับวิธีการปฏิบัติต่อบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายประเทศอื่น ๆ ว่ามีกระบวนในการปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านี้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยจะพิจารณาถึงเฉพาะการบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48 ซึ่งเป็นผลจากเหตุยกเว้นโทษเนื่องจากความวิกลจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 โดยเฉพาะ การวิจัยจะไม่พิจารณาถึงความหมายและขอบเขตของความวิกลจริต และเหตุยกเว้นโทษเนื่องจากความวิกลจริต จะพิจารณาจากผลทางกฎหมายที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลจากบทบัญญัติมาตรา 65 แล้ว

ในส่วนเนื้อหาจะมุ่งถึงเรื่องแนวความคิดในการนำมาตรการมาบังคับใช้และการวินิจฉัยความเป็นอันตรายของผู้กระทำความผิด ทั้งในแง่ทางกฎหมายและทางการแพทย์ อีกทั้งจะพิจารณาไปถึงผลของบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยในแง่สิทธิของบุคคลวิกลจริตและการจัดมาตรการคุ้มครองป้องกันสิทธิ และปัญหาขัดข้องในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนักกฎหมายและแพทย์ โดยจะเสนอแนวคิดด้านกฎหมายและทางปฏิบัติรวมไปถึงแนวทางแก้ไขในแต่ละประเด็นที่กล่าวมา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยจะแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ ในส่วนแรก จะวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวคิดทางด้านทฤษฎี และในส่วนที่สอง จะวิจัยสนาม (Field research) โดยพิจารณาคดีที่เกิดขึ้นจริงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 48 เพื่อพิจารณาถึงแนวทางที่เป็นอยู่ ซึ่งจะถือเอาเฉพาะคดีที่เกิดขึ้นในศาลอาญา ศาลอาญาธนบุรี และศาลแขวงธนบุรี ซึ่งผู้กระทำความผิดในแต่ละคดียังคงรับการรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนิติจิตเวช ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2531

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะคดีที่เกิดขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48
2. ทำให้ทราบถึงมาตรการสำหรับบุคคลลึกลับจริตในกฎหมายประเทศอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 48
3. ทำให้ทราบถึงสภาพของการวินิจฉัยความเป็นอันตรายเป็นอันตราของผู้กระทำความผิด
4. ทำให้เกิดความเข้าใจในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการปฏิบัติงานเพื่อบังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยร่วมกันอย่างถูกต้อง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย